

Věra Duchovskaja: „Filosofie jazyka u V.V.Nalimova“

Bakalářská práce FHS UK

posudek oponenta

zpracoval: doc.PhDr. Zdeněk Pinc

září 2006

Bakalářská práce Věry Duchovské má velmi aktuální a dobře zvolené téma a také volba externího tutora je v tomto případě namístě, neboť jde nejen o odborníka v oblasti filosofie jazyka a komunikace, ale také o předního účastníka neoficiálních a polooficiálních seminářů, jenž spoluorganizoval návštěvu prof. Nalimova v Praze v osmdesátých letech. Celá problematika není zatím v odborné literatuře náležitě dokumentovaná navzdory skutečnosti, že s uplývajícím časem význam Nalimovova myšlení a diskusí, k nimž toto myšlení vedlo, spíše vzrůstá, místo aby ustupoval do pozadí. To byl také zřejmě důvod, proč se práce kolegyně Duchovské dělí na dvě části. První se opírá o Nalimovovu autobiografii *Provazochodec* publikovanou rusky v roce 1994. Duchovská využila skutečnosti, že ruštinu ovládá a tak je celá práce založena na textech, jež do češtiny nejen nejsou přeloženy, ale ani nelze budoucí překlad předpokládat. Nalimovovy paměti Duchovskou zjevně fascinují a nelze se ani divit. Jde o pozdní doklad neuvěřitelných osudů generací ruských intelektuálů téměř bez výjimky poznamenaných represemi sovětského režimu. V skrytu jsem doufal, že tato kniha najde ve Věře Duchovské svou českou překladatelku, ale v této věci jsem se mylil. Lépe by si s věcí poradil profesionální překladatel než rodilý mluvčí, který mimoděk předpokládá, že rusky umí a proto pokládá užívání slovníku za nepodstatné. Tato snazší část práce je tak ve výsledku méně zdařilá, než část druhá věnovaná recepci a výkladu Nalimovova přínosu v teorii a filosofii jazyka a kognitivní vědě. Chyby první části jsou dvojího druhu: jazykové, navzdory několikeré jazykové korektuře jich v textu zůstalo stále ještě zbytečně mnoho. Z těch ostudných příkladů upozorním pouze na jeden, na zarputilé, mnohokrát opakující se nedorozumění, které spočívá v tom, že Duchovskaja neví, že ruské slovo „nauka“ se do češtiny překládá „věda“ To ovšem „ví“ každý slovník. Nalimov tedy v dětství nečetl a později nepsal knihy naučné, jak píše Duchovská, ale vědecké.

Duchovskaja je textem Nalimovových pamětí zjevně ohromena a uchválena do té míry, že referuje i fakta, odbočky děje a události, které s tématem práce nemají souvislost a spíše čtenáře dezorientují. Pokud by takové motivy zařazovala do poznámek pod čarou, nevytýkal bych to, protože často jde o zajímavé a málo známé detaily.

Autorka pracovala i s anglicky psaným výběrem z Nalimovova díla publikovaným ve Philadelphii. Z toho vyplývá, že autorka pracovala s poměrně rozsáhlou materií a práci musela věnovat mnohem více času, než je u bakalářské práce obvyklé. Tomu odpovídá i skutečnost, že se tématu věnuje nejméně dva roky. Práce je navíc komplikována skutečností, že materie vyžaduje jistou obeznámenost s problematikou lingvistiky, filosofie jazyka a komunikace stejně jako orientaci v kognitivních vědách. S těmito obtížemi se autorka vyrovnala vcelku se zdarem a přesvědčila o svém kvalitním intelektuálním potenciálu. Z koncepčního hlediska pokládám za chybu, že autorka po kompilativní 2.kapitole, kde představuje historický přehled některých pojetí jazyka, potřebný pro pochopení Nalimovova přínosu, nepokračovala kapitolou čtvrtou a pátou, v nichž se věnuje Nalimovovu pravděpodobnostnímu modelu jazyka a jeho klasifikaci tvrdých a měkkých jazyků. Kapitola třetí, „Pojem sémantického pole“, podle mého tvoří přirozený přechod k závěru práce.

Autorka se mohla odvolat i na chronologický sled Nalimovových zkoumání, ale neudělala to. Snad by u obhajoby stálo za to, kdyby vyložila, proč postupovala jinak. Její postup možná

logiku nepostrádá, ale rád bych, aby jej vyložila sama. Pokud to svede, mírní to některé snad příliš strohé formulace mého posudku.

Prohřešků proti zásadám překladu je v druhé, obsírnější části práce kupodivu méně než v části první. To je snad způsobeno tím, že autorka se může terminologicky opřít o Fialovy práce o Nalimovovi, a obeznámila se alespoň se základní terminologií lingvistickou. Pokud ale k chybám dochází, jejich dopad je horší než v části první. Pokud by autorka důsledně citovala Nalimovovy termíny v ruštině a dávala je do závorek za svůj český překlad, jak to občas dělá, bylo by vše v pořádku. Častější jsou však případy, kdy autorka čtenáři tuto možnost korigovat nedorozumění neposkytuje. Opět jen jeden případ za všechny: na s.28 píše o „doktríně podmíněného spolupůvodu“. Nemusí jít o chybu, ale jako čtenář si zoufám podobně jako před několika desetiletími, když jsme společně psali s Ivanem Boháčkem knížku pro mládež o dějinách fyziky a při studiích jsme narazili na „jednokamennou teorii“. Dost nás potrápila, ale pak jsem sehnali originál práce a zjistili, že český překladatel mínil teorii Einsteinovu... Řada motivů Nalimovova myšlení je i v přítomné chvíli aktuální a zejména pasáže o jazyku abstraktního umění úzce souvisejí s teorií vizualizace, jíž je klíčovým tématem jedné oblasti vědeckého záměru FHS UK. Snad stálo za pokus učinit i tuto skutečnost předmětem práce a seznámit tyto učitele s Nalimovem, respektive zjistit, zda jeho práce znají. To je rozhodně úkol, který před Duchovskou vyvstává do budoucna a její volba navazujícího magisterského studia směřuje správným směrem. Za chybu pokládám i to, že autorka nevyužila možnosti obejít několik žijících pamětníků a v interview zachytit jejich vzpomínky na Nalimova i reflexe jeho konceptů. Dokumentace práce by tak získala novou dimenzi. Takto je sada dokumentů sice v českém prostředí unikátní a nikoli bezcenná, ale kontext, který se přímo nabízí, zůstal nenaplněn.

Bakalářskou práci Věry Duchovské pokládám za zdařilou, doporučuji ji k obhajobě a navrhuji hodnotit ji jako „velmi dobrou“ v nejvyšší partii hodnotícího spektra této známky: 37 hodnotících bodů s možností zvýšit počet bodů o 1-2 podle výsledku obhajoby.